

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Башука Олега Романовича на тему
«Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації
дільничними офіцерами поліції в Україні», подану на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 Право

Актуальність теми дисертації. Однією з перешкод на шляху формування демократичної правової держави в Україні, яка гарантує усім громадянам незалежно від їхньої статі, релігійних переконань, раси, кольору шкіри, етнічного походження, мови, політичних та інших поглядів рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, стало поширення дискримінаційних практик у різних сферах життя. Саме недосконалість або недієвість антидискримінаційного законодавства і досі залишається однією з перепон на шляху європейської інтеграції України.

У сучасному праві принципи толерантності та недискримінації відіграють все більшу роль у регулюванні суспільних відносин. Вони за своєю природою є сучасною конкретизацією принципів рівності та справедливості, які є основою побудови сучасного права. Практична цінність толерантності у житті правового суспільства полягає в тому, що мова йде про активне визнання прав і свобод іншого, безвідносно до його особистісних особливостей. Україна має низку напрацювань щодо забезпечення протидії дискримінації, але водночас питання забезпечення реального балансу між недискримінацією і толерантністю не є вирішеними і потребують проведення подальшої роботи в цьому напрямі.

Загалом дискримінація розглядається як один із видів порушення прав і свобод людини, а основними її причинами є стереотипи та упередження, тому до неї не можна ставитися толерантно. Тому саме принцип дотримання прав і свобод людини у діяльності Національної поліції України є одним із головних, оскільки визначає пріоритет у діяльності окремого поліцейського й органу поліції загалом і є показником сталого розвитку держави як правової та соціально орієнтованої. Дотримання прав і свобод людини характеризує

основний правоохоронний орган держави як дієвий і такий, що заслуговує на довіру серед населення, оскільки поліція здійснює свою діяльність на основі поваги до гідності людини як передумови поважання прав і свобод людини та громадянина.

У зв'язку із вищевикладеним, вбачається доцільним ґрунтовне дослідження питань забезпечення принципу недискримінації за допомогою застосування сукупності відповідних адміністративно-правових засобів з боку дільничних офіцерів поліції. Отже, дисертаційна робота Башука Олега Романовича саме і демонструє комплексний підхід до аналізу зазначеної тематики та розв'язання існуючих практичних проблем, є актуальною в доктрині адміністративного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Необхідно наголосити, що положення, висновки і рекомендації, які містяться у дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані. Під час дослідження застосовано окремі методи, обрані автором з урахуванням специфіки визначеної мети, а також об'єкта і предмета дослідження. Об'єкт та предмет дослідження не викликають суттєвих зауважень. Так, об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері реалізації Національною поліцією України державної антидискримінаційної політики України, пов'язаної з попередженням, виявленням, ідентифікацією фактів порушення принципу заборони дискримінації, встановленням і мінімізацією причин і умов, які сприяють вчиненню проступків, пов'язаних із дискримінаційними проявами, уповноваженими підрозділами та посадовими особами системи поліції.

Можна стверджувати, що реалізація визначених задач дозволила авторові досягти мети дослідження, яка полягала у визначення дискримінації як теоретико-правової категорії та основного змісту її запобігання та протидії органами (підрозділами) Національної поліції України, окреслення напрямів державної антидискримінаційної політики України, місця та ролі дільничних офіцерів поліції в її реалізації з урахуванням особливостей

адміністративно-правового статусу цих працівників поліції, розкриття спрямувань і форм взаємодії дільничних офіцерів поліції з суб'єктами владних повноважень у сфері боротьби з дискримінацією та населенням, а також вироблення висновків, рекомендацій і пропозицій з розвитку відповідного законодавства України з урахуванням міжнародно-правових актів у цій сфері. Цьому сприяло виважене та кваліфіковане формування методологічної основи дисертації.

Науковий апарат рецензованої дисертації є достатньо високим, матеріал викладений чітко, логічно, послідовно, доступно і юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях сучасного адміністративного права, положеннях суміжних дисциплін. Свої думки, висновки, пропозиції дисертант підтверджує фактами, критичним аналізом чинного законодавства, а також висловлених позицій провідних фахівців даної галузі. Доволі великою за обсягом та широкою є емпірична база дослідження, яку складають ретроспективне та перспективне законодавство України, наукові праці з теорії держави та права, теорії управління, адміністративного права, міжнародного права, юридична публіцистика. Автор використав достатню кількість літературних і нормативних джерел та творчо підійшов до їхнього опрацювання.

Фактичний матеріал не лише репрезентативний із позицій широти охоплення об'єкта дослідження, але й адекватно опрацьований на сучасному науковому рівні. Характерним є те, що більшість положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дослідженні, належним чином обґрунтована й апробована.

Важливим аспектом проведеної дисертантом роботи є апробація результатів наукового пошуку. Автор давно і плідно бере участь у різноманітних науково-практичних конференціях. Результати рецензованого дисертаційного дослідження було реалізовано в науково-дослідній роботі, правозастосовній діяльності та освітньому процесі.

Доцільно відзначити, що зміст тексту дисертації відповідає змістові

опублікованих наукових праць за темою дослідження, а також наведений загальній характеристиці роботи. Структура дисертації побудована згідно з логікою викладення матеріалу, робота завершується чітко сформульованими висновками. Отже, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається обсягом і достовірністю використаних наукових джерел.

Наукова і практична цінність дисертації. Варто наголосити на тому, що дисертація характеризується як науковою, так і практичною значущістю. Зокрема, вагоме значення отриманих результатів у теоретичній і практичній сферах зумовлюється тим, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та пропозиції в сукупності становлять теорію адміністративно-правових засобів протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції, можуть бути основою для подальшого дослідження у цій сфері. Також їх може бути використано для покращення діяльності всіх суб'єктів, які задіяні у попередженні та протидії дискримінаційним проявам у суспільстві.

Цікавим та обґрунтованим бачиться підхід здобувача стосовно розкриття теми роботи через висвітлення спочатку теоретико-правових аспектів протидії дискримінації у суспільстві, а потім досліджуються питання практичного характеру, пов'язані з діяльністю органів поліції щодо застосування ними адміністративно-правових засобів в окремих сферах реалізації прав і свобод людини та громадянина. Такий комплексний підхід до розкриття теми дисертації дозволяє більш ефективно визначити проблеми чинного адміністративного законодавства щодо правового статусу дільничних офіцерів поліції з аналізованої проблематики в цілому та внести пропозиції щодо їхнього усунення.

На високому теоретико-правовому рівні з'ясовано сутність таких понять: «дискримінація», «протидія дискримінації», «державно-правовий механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні». Доведеним є те, що характерними ознаками дискримінації є: а) виникає за навмисно створеної ситуації, що сприяє невизнанню, недотриманню,

обмеженню в реалізації прав і свобод людини та громадянина, передбачених міжнародним і вітчизняним законодавством; б) підставою до вчинення дискримінаційних дій є наявність індивідуальних ознак у особи, за якими вона відноситься до певної соціальної групи; в) порушує принцип рівності конституційних прав і свобод людини та громадянина; г) залежно від виду вчинених протиправних дій передбачає притягнення винної особи до адміністративної, кримінальної чи цивільно-правової відповідальності, а також відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації (с. 40).

Можна підтримати позицію автора, що основними функціями державно-правового механізму забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні є: організаційно-правова функція – створення належного та необхідного суспільного середовища, в якому забезпечується ефективне формування та реалізація державної антидискримінаційної політики; регулятивна функція – налагодження високого рівня правового впорядкування суспільних відносин у питаннях здійснення заборони дискримінації з боку всіх фізичних і юридичних осіб, владних суб'єктів; правоохоронна функція – застосування правових засобів і заходів з метою забезпечення реалізації конституційних прав і свобод громадян без дискримінації, виявлення фактів порушення заборони дискримінації та притягнення винних осіб до відповідальності; превентивна функція – запобігання та недопущення здійснення дискримінаційних дій; статистично-аналітична функція – оперування з наявною інформацією з питань забезпечення дотримання у державі заборони дискримінації, правовий аналіз виявлених і зафіксованих дискримінаційних проявів тощо; інформаційно-просвітницька функція – популяризація серед населення України поваги до конституційних прав і свобод, законних інтересів всіх без виключення громадян, не залежно від наявності у них певних індивідуальних ознак та ін.; правовідновлювальна функція – забезпечення відшкодування матеріальної й моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації, вчинення інших дій, спрямованих на відновлення правового становище, яке існувало до моменту

вчинення проступку (с. 42-43).

Аргументованими варто вважати теоретико-правові підходи щодо розуміння сутності та специфіки реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері запобігання і протидії дискримінації, що має певні суттєві особливості, зумовлених одночасним виконанням загального і спеціального правового статусу працівника поліції та законодавчих приписів у сфері забезпечення суб'єктивних прав особи, дотриманням принципу недискримінації у службовій діяльності, здійсненням заходів із недопущення заборони дискримінації на відповідній поліцейській дільниці (с. 110).

Належним чином окреслено сутність та особливості взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами різної форми власності, громадськими формуваннями та іншими суб'єктами у сфері запобігання та протидії дискримінації, що охоплює загальновідомчу, міжвідомчу, міжгалузеву, місцеву ланки та ланку публічно-приватного партнерства, а також наведено напрями та форми такої взаємодії (с. 136-137).

Доречною і актуальною на сьогодні є пропозиція автора щодо необхідності розвитку адміністративно-правових засад запобігання і протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції шляхом повного довиконання міжнародно-правових зобов'язань та міжнародних договорів України у сфері прав людини, протидії дискримінації у суспільстві та подальшого реформування правоохоронної сфери, а також реалізації відповідних вітчизняних стратегічних документів, на підставі чого вироблено низку пропозицій і рекомендації щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства з означених питань (с. 158-159).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній роботі, нормотворчості, правозастосуванні та освітньому процесі. Зокрема, у правотворчості – при підготовці експертно-аналітичних матеріалів для відповідних комітетів

Верховної Ради України, з метою удосконалення адміністративно-правових засад у сфері запобігання і протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції; правозастосовній діяльності – для покращення ефективності функціонування Національної поліції України щодо реалізації державної антидискримінаційної політики України; освітньому процесі – під час проведення занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Публічне адміністрування», «Сучасні аспекти адміністративного права», «Публічна служба»; науково-дослідній сфері – для проведення наукових досліджень, спрямованих на розв’язання головних теоретико-методологічних проблем у сфері запобігання та протидії дискримінації у поліцейській діяльності.

Дисертант вичерпно розкрив тему дисертації. Стиль, у якому написано роботу, характеризується лаконічністю й обґрунтованістю при викладі думок, внутрішньою логікою. Автор досить толерантний у полеміці з іншими дослідниками. Він виявив високу культуру при використанні цитат. Цінністю дисертації, безперечно, є її науково-теоретичний рівень та практична спрямованість. Структура і зміст роботи свідчать про цілісність дослідження. Робота завершується сформульованими висновками, пропозиціями щодо удосконалення чинного законодавства України для підвищення ефективності застосування дільничними офіцерами поліції адміністративно-правових засобів протидії дискримінації (с. 174).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд із вищезазначеним, у науковому дослідженні присутні дискусійні та недостатньо аргументовані положення, неточності, серед яких такі:

1. У дисертації відсутня чітка позиція автора щодо особливостей планування та організації діяльності дільничних офіцерів поліції, пов’язаної з профілактикою і протидією проступкам, пов’язаних із порушенням законодавчої заборони вчинення дискримінаційних дій серед громадян.

2. Автором на сторінках дисертації досить детально розкрито елементи адміністративно-правового статусу та специфіка службової діяльності

дільничних офіцерів поліції у сфері запобігання та протидії дискримінації. Однак, дисертаційне дослідження лише б виграло, якби було наглядно систематизовано інші основні форми їхньої адміністративної діяльності.

3. У дисертації запропоновано два напрями подальшого удосконалення адміністративно-правових засад протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції, серед яких: зовнішній та внутрішній. Останній з яких передбачає з урахуванням міжнародно-правових стандартів з прав людини і практик організації поліцейської діяльності, розвиток адміністративно-правового масиву з питань боротьби з дискримінацією поліцією, зокрема дільничними офіцерами поліції. Однак, не надано достатніх аргументів, чому саме відповідні чинні нормативно-правові акти не відповідають приписам міжнародного права.

4. Автором запропоновані три блоки міжнародно-правових актів щодо запобігання та протидії дискримінації у сфері поліцейської діяльності, однак правоохоронний блок розкрито не у повній мірі та без прив'язки до особливостей діяльності дільничних офіцерів поліції у цій сфері.

Висновок. Дисертація є самостійним доробком автора, посилання на наукові праці оформлені належно. Наукові статті, опубліковані за темою дисертаційного дослідження у фахових виданнях, свідчать про якість проведеної роботи, базуються на особистих поглядах та результатах праці дисертанта.

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що дисертація Башука Олега Романовича на тему «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову задачу, яка має суттєве значення для науки адміністративного права. Дисертація відповідає спеціальності 081 Право, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від

23.03.2016 № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор з урахуванням результатів публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (спеціальність 081 Право).

Офіційний опонент:

**професор кафедри
поліцейської діяльності та
публічного адміністрування
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

О. В. Джафарова